

FN:s kommitté för barnets rättigheter

Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009)

Barnets rätt att bli hörd

Översättning december 2012

Reviderad mars 2014

Originalspråk: Engelska

FN:S KOMMITTÉ FÖR BARNETS RÄTTIGHETER

CRC/C/GC/12

Femtioförsta sessionen 20 juli 2009

Barnets rätt att bli hörd

Artikel 12 i Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter har följande lydelse.

”1. Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

2. För detta ändamål ska barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.”

I. INLEDNING

1. Artikel 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter (konventionen) är unik som bestämmelse i en konvention om mänskliga rättigheter, eftersom den behandlar den rättsliga och sociala ställningen för barn, som ju saknar vuxnas självständighet, men samtidigt är bärare av rättigheter. Artikel 12.1 garanterar varje barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa åsikter i alla frågor som rör barnet, och att få sina åsikter beaktade i förhållande till sin ålder och mognad. I artikel 12.2 anges särskilt att barnet ska beredas möjlighet att höras i alla rättsprocesser och administrativa förfaranden som rör honom eller henne.

2. Rätten för alla barn att bli hörda och att tas på allvar utgör en av konventionens grundläggande värderingar. FN:s kommitté för barnets rättigheter (kommittén) har erkänt artikel 12 som en av konventionens fyra grundprinciper. De andra är rätten till icke-diskriminering, rätten till liv och utveckling samt barnets bästa. Detta framhäver det faktum att artikel 12 inte bara fastställer en rättighet i sig, utan också ska beaktas vid tolkning och genomförande av alla andra rättigheter.

3. Sedan konventionen antogs 1989 har stora framsteg gjorts på lokal, nationell, regional och global nivå i utvecklingen av lagstiftning, strategier och metoder för att ge stöd till genomförandet av artikel 12. En utbredd praxis som i allmänna ordalag kallas ”deltagande” har uppstått under de senaste åren, även om just denna term inte förekommer i artikel 12. Denna term har utvecklats och används nu i stor omfattning för att beskriva pågående processer, bland annat informationsdelning och dialog mellan barn och vuxna med fokus på ömsesidig respekt, i vilka barn kan lära sig hur deras egna och de vuxnas åsikter beaktas i och påverkar resultatet av sådana processer.

4. Konventionsstaterna bekräftade sitt fortsatta stöd för genomförandet av artikel 12 vid generalförsamlingens 27:e specialsession om barn 2002.¹ Kommittén noterar dock att i de flesta samhällen i världen förhindras, på grund av vedertagna vanor och attityder samt politiska och ekonomiska barriärer, fortfarande genomförandet av barns rätt att uttrycka

¹ Handlingsplan S-27/2, ”A world fit for children”, antagen av generalförsamlingen 2002.

sin åsikt om de många problem som påverkar dem, och att få dessa åsikter beaktade. Det är många barn som upplever svårigheter, men kommittén påminner särskilt om att vissa grupper av barn, inklusive yngre pojkar och flickor samt barn som tillhör marginaliserade och utsatta grupper, ställs inför särskilda hinder vid genomförandet av denna rättighet. Kommittén är också oroad över kvaliteten på många av de metoder som trots allt används. Det finns ett behov av bättre förståelse för vad artikel 12 innebär och hur den ska genomföras i sin helhet för varje barn.

5. År 2006 genomförde kommittén en dag med allmänna diskussioner om barnets rätt att bli hörd för att utforska meningen och betydelsen av artikel 12, dess kopplingar till andra artiklar, och de luckor, metoder och prioritetsfrågor som behöver åtgärdas för att främja denna rättighet.² Denna allmänna kommentar bygger dels på informationsutbytet som ägde rum denna dag, även med barn, dels på kommitténs samlade erfarenhet efter att ha granskat rapporter från konventionsstaterna, och dels på den betydande expertis och erfarenhet som regeringar, ickestatliga organisationer, samhällsorganisationer, utvecklingsorgan och barnen själva har av att omsätta rättigheten i artikel 12 i praktiken.

6. I denna allmänna kommentar presenteras först en rättslig analys av de två punkterna i artikel 12, och därefter förklaras kraven för att förverkliga denna rätt fullständigt, också i domstols- och administrativa förfaranden (avsnitt A). I avsnitt B diskuteras kopplingen mellan artikel 12 och konventionens tre andra grundprinciper, och även artikelns koppling till andra artiklar. Kraven på och konsekvenserna av barnets rätt att bli hörd i olika situationer och miljöer beskrivs i avsnitt C. Avsnitt D beskriver de grundläggande kraven för genomförandet av denna rätt, och slutsatserna presenteras i avsnitt E.

7. Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna sprider denna allmänna kommentar inom myndigheter och förvaltningsorgan samt till barn och civilsamhälle. Detta innebär översättning till relevanta språk, att göra barnanpassade versioner tillgängliga, att hålla workshops och seminarier för att diskutera dess konsekvenser och hur den ska genomföras på bästa sätt, samt att införliva den i utbildningen för alla som arbetar för och med barn.

II. SYFTE

8. Det övergripande syftet med denna allmänna kommentar är att hjälpa konventionsstaterna att faktiskt genomföra artikel 12. I detta ingår att

- öka förståelsen för innebörden i artikel 12 och konsekvenserna av den för regeringar, intressenter, ickestatliga organisationer, och samhället i stort
- tydliggöra vilka lagstiftningar, strategier och metoder som behövs för att genomföra artikel 12 i dess helhet

² Se rekommendationerna från den allmänna diskussionsdagen 2006 om barnets rätt att bli hörd, tillgänglig på: http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/discussion/Final_Recommendations_after_DGD.doc.

- framhäva de goda förhållningssätten till att genomföra artikel 12 genom att dra nytta av kommitténs erfarenheter av granskning
- föreslå grundläggande krav på lämpliga sätt att beakta barns åsikter i alla frågor som rör dem.

III. RÄTTEN ATT BLI HÖRD: EN RÄTT FÖR BARNET OCH EN RÄTT FÖR GRUPPER AV BARN

9. Denna allmänna kommentar är strukturerad enligt den distinktion som gjorts av kommittén mellan ett individuellt barns rätt att bli hörd och rätten att bli hörd för grupper av barn (till exempel barnen i en skolklass, barnen i ett område, barnen i ett land, barn med funktionsnedsättning eller flickor). Denna distinktion är relevant eftersom konventionen föreskriver att konventionsstaterna ska tillförsäkra barnet rätten att bli hörd i förhållande till ålder och mognad (se följande rättsliga analys av punkterna 1 och 2 i artikel 12).

10. Villkoren för ålder och mognad kan bedömas när ett barn hörs och när en grupp av barn väljer att uttrycka sina åsikter. Uppgiften att bedöma barnets ålder och mognad underlättas när gruppen i fråga är en del av en varaktig struktur, som en familj, en skolklass eller invånarna i ett särskilt område, men blir svårare när barn uttrycker sig kollektivt. Även när det är svårt att bedöma ålder och mognad ska konventionsstaterna betrakta barn som en grupp som ska höras, och kommittén rekommenderar starkt att konventionsstaterna gör allt för att lyssna på eller inhämta synpunkter från de barn som uttrycker sig gemensamt.

11. Konventionsstaterna ska uppmuntra barnet att fritt forma en egen åsikt och ska även tillhandahålla en miljö som gör det möjligt för barnet att utöva sin rätt att bli hörd.

12. Barns åsikter kan tillföra relevanta perspektiv och erfarenheter och ska övervägas vid beslutsfattande, utformande av politik och utarbetande av lagar och/eller åtgärder samt vid utvärdering av desamma.

13. Den processen kallas ofta deltagande. Utövandet av barnets eller barns rätt att bli hörd är en avgörande faktor i en sådan process. I begreppet deltagande ligger betoningen på att inkludering av barn inte ska vara en tillfällig handling, utan början på ett intensivt utbyte mellan barn och vuxna vid utveckling av strategier, program och åtgärder i alla sammanhang som är relevanta för barns liv.

14. I avsnitt A (Rättslig analys) i denna allmänna kommentar behandlar kommittén det enskilda barnets rätt att bli hörd. I avsnitt C (Genomförandet av rätten att bli hörd i olika miljöer och situationer) diskuterar kommittén rätten att bli hörd för både barnet som individ och barn som grupp.

A. Rättslig analys

15. Artikel 12 i konventionen fastställer varje barns rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet, samt den medföljande rätten för dessa åsikter att tillmätas

betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Denna rätt innebär en tydlig juridisk skyldighet för konventionsstaterna att erkänna rättigheten och säkerställa att den genomförs genom att lyssna på barnets åsikter och tillmäta dem betydelse. Skyldigheten kräver att konventionsstaterna, beroende på rättssystem, antingen garanterar denna rätt direkt, eller antar eller ändrar lagar så att barnet kan åtnjuta denna rätt fullt ut.

16. Barnet har dock även rätt att avstå från att utöva sin rättighet. Att uttrycka åsikter är för barnet ett val, inte en skyldighet. Konventionsstaterna måste säkerställa att barnet får all den information och rådgivning som behövs för att fatta det beslut som är till förmån för barnets bästa.

17. Artikel 12 föreskriver som grundläggande princip att konventionsstaterna ska sträva efter att tolkningen och genomförandet av alla andra rättigheter som är införlivade i konventionen vägleds av artikel 12.³

18. Artikel 12 är ett uttryck för att barnet har rättigheter som påverkar barnets liv och inte bara rättigheter som utgår från barnets sårbarhet (skydd) eller beroende av en vuxen (tillhandahållande).⁴ Konventionen erkänner barnet som rättighetsbärare, och den nära nog universella ratificeringen av detta internationella instrument betonar att barnet har denna status, som uttrycks tydligt i artikel 12.

1) *Analys av ordalydelsen i artikel 12*

a) *Artikel 12.1*

i) *"Ska tillförsäkra"*

19. I artikel 12.1 föreskrivs att konventionsstaterna "ska tillförsäkra" barnet rätten att fritt uttrycka sina åsikter. "Ska tillförsäkra" är en juridisk term med särskild styrka, som inte lämnar något utrymme för konventionsstats godtycke. Därmed är konventionsstaterna strikt ansvariga för att genomföra lämpliga åtgärder i syfte att genomföra denna rättighet i sin helhet för alla barn. Denna skyldighet är tudelad: dels ska det finnas mekanismer för att få reda på barnets åsikter i alla frågor som rör barnet, och dels ska dessa åsikter ska tillmätas betydelse.

ii) *"I stånd att bilda egna åsikter"*

20. Konventionsstaterna ska tillförsäkra alla barn som är "i stånd att bilda egna åsikter" rätten att bli hörd. Denna fras ska inte ses som en begränsning, utan snarare som en skyldighet för konventionsstaterna att i största möjliga utsträckning bedöma barnets kapacitet att bilda en egen åsikt. Detta innebär att konventionsstaterna inte kan utgå från antagandet att ett barn inte kan uttrycka sina åsikter. Tvärtom ska de förutsätta att barnet är i stånd att bilda sina egna åsikter och erkänna att barnet har rätt att uttrycka dessa. Det är inte barnets ansvar att först bevisa sin förmåga.

³ Se kommitténs allmänna kommentar nr 5 (2003) om allmänna åtgärder för genomförande av FN:s konvention om barnets rättigheter (CRC/GC/2003/5).

⁴ Man talar vanligen om "de tre p:na" i konventionen: provision, protection och participation (tillhandahållande, skydd och deltagande).

21. Kommittén betonar att artikel 12 inte har någon angiven åldersgräns för barnets rätt att uttrycka sina åsikter, och avråder konventionsstaterna från att sätta åldersgränser, vare sig i lagen eller i praktiken, som begränsar barnets rätt att bli hörd i alla frågor som rör barnet. I detta avseende betonar kommittén följande.

- För det första betonade kommittén, i sina rekommendationer efter dagen för allmän diskussion om att genomföra rättigheter för barn under den tidiga barndomen 2004, att begreppet barn som rättighetsbärare är "... förankrat i barnets dagliga liv från det tidigaste stadiet".⁵ Forskning visar att barnet kan bilda åsikter vid mycket ung ålder, även om barnet kanske inte kan uttrycka dessa åsikter verbalt.⁶ Följaktligen kräver ett fullständigt genomförande av artikel 12 att man erkänner och respekterar ickeverbal kommunikation som lek, kroppsspråk, ansiktsuttryck och teckningar och målningar som mycket små barn kan använda för att visa att de förstått samt för att uttrycka sina val och preferenser.

- För det andra är det inte nödvändigt att barnet har utförlig kunskap om alla aspekter i frågan som påverkar barnet, men däremot ska barnet ha tillräcklig förståelse för att kunna bilda sig åsikter i frågan.

- För det tredje är konventionsstaterna också skyldiga att säkerställa att denna rätt genomförs för barn som har svårt att föra fram sina åsikter. Till exempel ska man förse barn som har en funktionsnedsättning med de kommunikationsverktyg som behövs för att de lättare ska kunna uttrycka sina åsikter, och göra det möjligt för dem att använda dessa verktyg. Ansträngningar måste också göras för att erkänna rätten att uttrycka åsikter för barn som tillhör minoritetsgrupper och ursprungsbefolkningar, flyktingbarn och andra barn som inte talar majoritetsspråket.

- Slutligen måste konventionsstaterna vara medvetna om de potentiellt negativa konsekvenserna när denna rätt tillämpas på ett okänsligt sätt, särskilt i fall med mycket små barn eller vid fall där barnet har varit offer för brott, sexuella övergrepp, våld eller andra former av misshandel. Konventionsstaterna måste vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att rätten att bli hörd utövas på ett sätt som skyddar barnet fullständigt.

iii) "Rätten att fritt uttrycka dessa"

22. Barnet har rätt "att uttrycka dessa [åsikter] fritt". "Fritt" innebär att kunna uttrycka sina åsikter utan påtryckning och att kunna välja om man vill utöva sin rätt att bli hörd eller inte. "Fritt" innebär också att barnet inte får manipuleras eller utsättas för otillbörlig påverkan eller påtryckning. "Fritt" är dessutom i sig kopplat till barnets "eget" perspektiv – barnet har rätt att uttrycka sina egna åsikter och inte andras.

⁵ CRC/C/GC/7/Rev.1, punkt 14.

⁶ Jfr Lansdown G., "The evolving capacities of the child", Innocenti Research Centre, UNICEF/Save the Children, Florence (2005).

23. Konventionsstaterna måste säkerställa att förutsättningarna för att uttrycka åsikter tar hänsyn till barnets individuella och sociala situation, och att miljön är sådan att barnet känner sig respekterat och tryggt när han eller hon fritt uttrycker sina åsikter.

24. Kommittén betonar att barnet inte ska intervjuas oftare än nödvändigt, särskilt inte när man utforskar händelser som skadat barnet. Att "höra" ett barn är en svår process som kan vara traumatisk för barnet.

25. För att barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter ska förverkligas måste de som är ansvariga för att höra barnet, samt barnets föräldrar eller vårdnadshavare, informera barnet om de frågor det gäller, vilka valmöjligheter som finns och vilka beslut som kan komma att fattas, och vad de kan få för följd. Barnet måste också få veta under vilka omständigheter han eller hon kommer att få uttrycka sina åsikter. Denna rätt till information är av central betydelse eftersom det är själva förutsättningen för barnet ska kunna göra ett informerat val.

iv) **"I alla frågor som rör barnet"**

26. Konventionsstaterna måste garantera att barnet kan uttrycka sina åsikter "i alla frågor som rör" barnet. Detta innebär ett andra villkorande av denna rättighet: barnet har rätt att bli hörd om frågan som diskuteras rör barnet. Detta grundläggande villkor måste respekteras och ges en vid tolkning.

27. Den öppna arbetsgrupp (OEWG) som etablerades av FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna, och som utarbetade konventionens text, avisade ett förslag om att definiera dessa frågor genom en lista som begränsar hänsynen till barnets eller barns åsikter. I stället beslutade man att barnets rätt att bli hörd ska avse "alla frågor som rör barnet". Kommittén bekymras av att barn ofta blir förvägrade rätten att bli hörd även när det är uppenbart att den aktuella frågan rör barnen och att de kan uttrycka sina åsikter i frågan. Kommittén förordar en vid definition av "frågor" i vilken det även ingår problem som inte uttryckligen nämns i konventionen, men erkänner också klausulen "som rör barnet". Den lades till för att tydliggöra att man inte avsåg ett allmänt politiskt mandat. Men praxis, inklusive världstoppmötet för barn, visar att en vid tolkning av vilka frågor som rör barnet/barn bidrar till att inkludera barn i de sociala processerna i deras grupper och samhällen. Därför ska konventionsstaterna lyssna noggrant på barns åsikter inom alla områden där deras perspektiv kan förbättra kvaliteten på lösningarna.

v) **"Ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad"**

28. Barnets åsikter måste "tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad". Denna mening hänvisar till barnets förmågor, som måste bedömas för att man ska kunna beakta barnets åsikter, och för att förmedla till barnet hur dessa åsikter har påverkat resultatet av processen. Av artikel 12 framgår att det inte räcker att enbart lyssna på barnet. När barnet är i stånd att bilda sig en egen uppfattning måste hans eller hennes åsikter noga beaktas.

29. Genom att kräva att betydelse ska tillmätas åsikterna i förhållande till barnets ålder och mognad tydliggör artikel 12 att enbart ålder inte kan avgöra vikten av ett barns åsikter. Hur mycket barn förstår är inte på ett entydigt sätt knutet till barnets biologiska ålder. Forskning visar att information, erfarenhet, miljö, sociala och kulturella förväntningar samt omfattningen av stöd bidrar till utvecklingen av ett barns förmåga att bilda åsikter. Därför måste barnets åsikter bedömas i varje enskilt fall.

30. Mognad avser förmågan att förstå och bedöma konsekvenserna av en särskild fråga, och måste därför övervägas när barnets individuella förmågor fastställs. Mognad är svårt att definiera, men i artikel 12 menas ett barns kapacitet att uttrycka sina åsikter om frågor på ett rimligt och självständigt sätt. Man måste också ta hänsyn till hur frågan påverkar barnet. Ju mer resultatet påverkar ett barns liv, desto mer relevant är en korrekt bedömning av just det barnets mognad.

31. Idén om den fortlöpande utvecklingen av barnets förmågor måste beaktas, liksom även instruktioner och vägledning från föräldrar (se punkt 84 och avsnitt C nedan).

b) Punkt 2 i artikel 12

i) Rätten "att höras [...] i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet"

32. Artikel 12.2 anger att möjligheter att bli hörd måste finnas, särskilt vid "alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet". Kommittén betonar att denna bestämmelse gäller alla relevanta domstolsförfaranden som rör barnet, utan begränsningar, till exempel föräldraseparation, vårdnad, omvårdnad och adoption, barn som är i konflikt med lagen, barn som är offer för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp eller andra brott, hälso- och sjukvård, socialförsäkring, ensamkommande barn, asylsökande barn och flyktingbarn samt offer för väpnade konflikter och andra katastrofsituationer. Vanliga administrativa förfaranden är till exempel beslut om barns utbildning, hälsa, miljö, levnadsvillkor och skydd. I båda typer av förfarande ingår alternativa lösningar av tvister, som medling och förhandling.

33. Rätten att bli hörd gäller både i förfaranden som initieras av barnet, till exempel klagomål om dålig behandling och överklagande av avstängning från skolan, och i sådana som rör barnet och initieras av andra, till exempel vid föräldrars separation och vid adoption. Konventionsstaterna uppmanas att ta fram lagstiftningsåtgärder som tvingar beslutsfattare i domstolsförfaranden och administrativa förfaranden att förklara vilken hänsyn som tas till barnets åsikter och till konsekvenserna för barnet.

34. Ett barn kan inte höras effektivt om omgivningen är hotfull, fientlig, okänslig eller olämplig för barnets ålder. Förfaranden måste vara både tillgängliga och lämpliga för barn. Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt att tillhandahålla och leverera barnanpassad information, tillräckligt stöd för att få tala i egen sak, lämpligt utbildad personal, utformning av domstolar, kläder för domare och advokater, avskärmningar och separata väntrum.

ii) "Antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ"

35. När barnet har bestämt sig för att det vill uttrycka sin åsikt måste barnet bestämma hur detta ska gå till: "antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ".

Kommittén anser att barnet måste få möjligheten att bli hörd i alla förfaranden, när det låter sig göras.

36. Företrädaren kan vara en förälder/föräldrar, advokat eller annan person (till exempel en socialarbetare). Det måste dock understrykas att i många fall (civilmål, brottmål eller administrativa förfaranden) finns det risk för intressekonflikter mellan barnet och dess mest uppenbara företrädare (föräldrar/en förälder). Om hörandet av barnet utförs via en företrädare är det av yttersta vikt att denne vidarebefordrar barnets åsikter till beslutsfattaren på rätt sätt. Vilken metod som väljs ska avgöras av barnet (eller vid behov av lämplig myndighet) med utgångspunkt i barnets särskilda situation. Företrädare måste ha tillräcklig kunskap om och förståelse för olika aspekter av beslutsprocessen och erfarenhet av att arbeta med barn.

37. Företrädaren måste vara medveten om att han eller hon enbart företräder barnets intressen och inte andra personers (exempelvis föräldrars/en förälders), och inte heller institutioners eller organs intressen (som familjehem, myndigheter eller samhället). Uppförandekoder ska tas fram för de företrädare som anlitas för att företräda barnets åsikter.

iii) "På ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler"

38. Möjligheten att företrädas måste ges "på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler". Denna klausul ska inte förstås som en tillåtelse att använda processrättslig lagstiftning som begränsar eller förhindrar utnyttjande av denna grundläggande rätt. Tvärtom uppmanas konventionsstaterna att följa grundreglerna för rättvisa förfaranden, som rätten till ett försvar och rätten att få tillgång till sina egna akter.

39. När procedurregler inte följs kan domstolens eller förvaltningsmyndighetens beslut ifrågasättas och eventuellt ändras, substitueras eller skickas tillbaka för ytterligare rättsligt övervägande.

2. Steg för genomförandet av barnets rätt att bli hörd

40. Genomförandet av de två punkterna i artikel 12 kräver att fem steg tas för att barnets rätt att bli hörd faktiskt ska förverkligas när en fråga rör ett barn eller när barnet ombeds att delge sina åsikter vid ett formellt förfarande eller i andra sammanhang. Dessa krav måste tillämpas på ett sätt som passar det givna sammanhanget.

a) Förberedelse

41. De som är ansvariga för att höra barnet ska säkerställa att barnet är informerat om sin rätt att uttrycka sin åsikt i alla frågor som rör honom eller henne, särskilt i alla rättsliga och administrativa beslutsprocesser, och om vilka konsekvenser barnets åsikter kommer att ha

för resultatet. Barnet måste dessutom få information om valmöjligheten att antingen kommunicera direkt eller genom en företrädare. Barnet måste vara medvetet om de möjliga konsekvenserna av detta val. Beslutsfattaren måste förbereda barnet tillräckligt innan hörandet, förklara hur, när och var hörandet genomförs och vilka som kommer att delta, och måste beakta barnets åsikter i denna fråga.

b) **Hörandet**

42. Det sammanhang i vilket barnet utövar sin rätt att bli hörd måste vara stöttande och uppmuntrande så att barnet kan vara säkert på att den vuxne som är ansvarig för hörandet är villig att lyssna på och noga överväga vad barnet har bestämt sig för att uttrycka.

Personen som ska lyssna till barnets åsikter kan vara en vuxen som själv är inblandad i frågorna som rör barnet (till exempel en lärare, socionom eller omvårdare), en beslutsfattare vid en institution (till exempel en chef, administratör eller domare) eller en specialist (till exempel en psykolog eller läkare).

43. Erfarenheten visar att situationen hellre ska vara utformad som ett samtal än som en ensidig utfrågning. Helst ska barnet inte höras i en öppen domstolsförhandling, utan under förtroliga omständigheter.

c) **Bedömning av barnets förmågor**

44. Barnets åsikter måste beaktas när en analys, som genomförs från fall till fall, visar att barnet är i stånd att bilda sig egna åsikter. Om barnet är i stånd att bilda sig egna åsikter på ett rimligt och självständigt sätt måste beslutsfattaren ta barnets åsikter under övervägande som en viktig faktor för frågans avgörande. Bra metoder för att bedöma barnets förmågor måste utvecklas.

d) **Information om hur barnets åsikter beaktats (feedback)**

45. Eftersom barnet har rätt att få sina åsikter beaktade måste beslutsfattaren informera barnet om resultatet av processen och förklara hur barnets åsikter beaktats. Denna feedback är en garanti för att barnet inte bara hörs som en formalitet utan faktiskt tas på allvar. Informationen kan leda till att barnet insisterar, samtycker eller kommer med ett annat förslag, eller, vid ett rättsligt eller administrativt förfarande, överklagar eller lämnar in ett klagomål.

e) **Klagomål, rättsmedel och upprättelse**

46. Lagstiftning behövs för att barn ska kunna överklaga och få tillgång till rättsmedel när barnets rätt att bli hörd och att få sina åsikter beaktade åsidosatts och kränks.⁷ Vid alla inrättningar för barn, till exempel skolor och förskolor, ska barn ha möjlighet att tala med en ombudsman eller person med liknande uppgifter, för att kunna lämna klagomål. Barn ska få veta vilka dessa personer är och hur man får tag i dem. Vid familjekonflikter om hur

⁷ Se kommitténs allmänna kommentar nr 5 (2003) om allmänna åtgärder för genomförande av FN:s konvention om barnets rättigheter, punkt 24.

barns åsikter ska beaktas ska barn kunna vända sig till en person som arbetar med ungdomar i lokalsamhället.

47. Om barnets rätt att bli hörd kränks när det gäller domstolsförfaranden och administrativa förfaranden (artikel 12.2) måste barnet ha tillgång till överklagande- och klagomålsförfaranden som erbjuder rättsmedel vid rättighetskränkningar. Klagomålsförfaranden måste innehålla pålitliga mekanismer för att säkerställa att barn är säkra på att de inte riskerar utsättas för våld eller bestraffning för att de använt sig av dem.

3. Konventionsstaternas skyldigheter

a) Konventionsstaternas centrala skyldigheter

48. Barnets rätt att bli hörd innebär att konventionsstaterna är skyldiga att granska eller ändra sin lagstiftning för att införa mekanismer som ger barn tillgång till rätt information, tillräckligt stöd, och vid behov feedback om hur deras åsikter beaktats och om förfaranden för klagomål, rättsmedel och upprättelse.

49. För att uppfylla dessa krav ska konventionsstaterna anta följande strategier.

- Granska och undanröja undantag från och reservationer mot artikel 12.
- Inrätta oberoende institutioner för mänskliga rättigheter så som barnombudsmän eller kommissionärer med breda mandat när det gäller barns rättigheter.⁸
- Tillhandahålla utbildning om artikel 12 och dess praktiska tillämpning för alla som arbetar med och för barn, inklusive advokater, domare, poliser, socionomer, socialarbetare, psykologer, omvårdare, institutions- och fängelsepersonal, lärare på alla nivåer i utbildningssystemet, läkare, sjuksköterskor och annan sjukvårdspersonal, tjänstemän, asylhandläggare och traditionella ledare.
- Garantera lämpliga villkor för stöd och uppmuntran åt barn att uttrycka sina åsikter, och säkerställa att dessa åsikter beaktas, genom regler och arrangemang som har tydligt stöd i lagar och institutioners verksamheter och som utvärderas regelbundet i fråga om effektivitet.
- Bekämpa negativa attityder som hindrar det fullständiga genomförandet av barnets rätt att bli hörd. Detta kan ske genom offentliga kampanjer för att ändra traditionella uppfattningar om barn, till exempel via ledande opinionsbildare och medier.

b) Specifika förpliktelser avseende domstolsförfaranden och administrativa förfaranden

i) Barnets rätt att höras vid civilrättsliga förfaranden

50. De huvudsakliga frågor som kräver att barnet hörs beskrivs nedan.

⁸ Se kommitténs allmänna kommentar nr 2 (2002) om rollen för oberoende nationella institutioner för mänskliga rättigheter i arbetet med att stödja och skydda barnets rättigheter.

Skilsmässa och separation

51. Vid separationer och skilsmässor är det otvetydigt så att domstolarnas beslut påverkar barnen. Frågor som rör underhåll, vårdnad och umgänge bestäms av domaren, antingen vid rättegången eller vid medling som ordnas av domstolen. När det gäller skilsmässa och separation har många jurisdiktioner en bestämmelse i sina lagar om att domaren i första hand ska beakta vad som bedöms vara barnets bästa.

52. Av denna anledning måste all lagstiftning om separation och skilsmässa omfatta barnets rätt att bli hörd gentemot beslutsfattare och vid medlingar. Vissa jurisdiktioner föredrar att ange en ålder, genom antingen policy eller lagstiftning, då barnet anses vara i stånd att kunna uttrycka sina egna åsikter. Konventionen förutsätter dock att denna fråga avgörs från fall till fall, eftersom den refererar till ålder och mognad, och därför kräver en individuell bedömning av barnets förmågor.

Separation från föräldrar och alternativt omhändertagande

53. När man fattar beslut om att ett barn måste flyttas från sin familj för att barnet utsatts för övergrepp eller vanvård i hemmet, måste man ta hänsyn till barnets åsikt för att avgöra barnets bästa. Ingripandet kan initieras på grund av en anmälan från ett barn, en familjemedlem eller annan person som hävdar att övergrepp eller vanvård förekommer i familjen.

54. Det är kommitténs erfarenhet att konventionsstaterna inte alltid tar hänsyn till barnets rätt att bli hörd. Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna genom lagstiftning, regler och politiska direktiv säkerställer att barnets åsikter inhämtas och övervägs, även vid beslut om placering i familjehem eller i hem för vård och boende, utveckling av omsorgsplaner och granskning av dessa, och besök hos föräldrar och familj.

Adoption och kafalah i islamisk rätt

55. När ett barn ska placeras för adoption eller kafalah enligt islamsk rätt och slutligen adopteras eller placeras i kafalah är det mycket viktigt att barnet hörs. En sådan process är också nödvändig när styvföräldrar eller fosterfamiljer adopterar ett barn, även om barnet och adoptivföräldrarna redan har bött tillsammans ett tag.

56. Artikel 21 i konventionen anger att största vikt ska ges till vad som bedöms vara barnets bästa. Vid beslut om adoption, kafalah eller annan placering kan "barnets bästa" inte definieras utan att man väger in barnets åsikter. Kommittén uppmanar alla konventionsstater att alltid, om det är möjligt, informera barnet om effekterna av adoption, kafalah eller annan placering och att genom lagstiftning säkerställa att barnet får uttrycka sina åsikter.

ii) Barnets rätt att höras vid straffrättsliga förfaranden

57. Vid straffrättsliga förfaranden måste barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet respekteras helt och genomföras i alla steg inom ramen för rättskipning för unga lagöverträdare.⁹

Barn som begår brott

58. Artikel 12.2 i konventionen kräver att ett barn som misstänks, anklagas för att eller befinns ha brutit mot strafflagen har rätt att höras. Denna rätt måste iaktas helt under alla steg i domstolsprocessen, från förundersökningsskedet där barnet har rätt att tåga, till rätten att höras av polisen, åklagaren och domaren. Det gäller också för alla steg under prövningen och domslutet, samt verkställande av påföljd.

59. Vid alternativa förfaranden, inklusive medling, måste barnet ha möjlighet att fritt och frivilligt ge sitt medgivande, och måste ges möjlighet att få juridisk och annan rådgivning och hjälp att bedöma hur lämpligt och önskvärt det föreslagna alternativa förfarandet är.

60. För att kunna delta i förfarandet i verklig mening måste varje barn få snabb och direkt information om anklagelserna på ett språk som barnet förstår, och även om processen för unga lagöverträdare och vilka åtgärder domstolen kan tänkas vidta. Förfaranden ska genomföras i en atmosfär som gör det möjligt för barnet att delta och uttrycka sig fritt.

61. Domstolsförhandlingar och andra höranden av unga lagöverträdare ska genomföras bakom lyckta dörrar. Undantag från detta ska vara mycket begränsade, tydligt beskrivna i nationell lagstiftning och ta hänsyn till barnets bästa.

Barn som brottsoffer och vittne

62. Barn som är brottsoffer och barn som är vittne till ett brott måste ges möjlighet att utöva sin rätt att fritt uttrycka sina åsikter i enlighet med Förenta nationernas ekonomiska och sociala råds (Ecosoc) handlingsplan 2005/20, "Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime".¹⁰

63. Detta innebär i synnerhet att allt måste göras för att säkerställa att barn som är brottsoffer och/eller vittnen blir hörda om de relevanta frågorna, med hänsyn till inblandningen i det aktuella fallet, fritt och på sitt eget sätt kan uttrycka sina åsikter och sin oro angående sitt deltagande i domstolsprocessen.

64. Barnets rättighet som brottsoffer och vittne är också kopplad till rätten att bli informerad om frågor som exempelvis tillgång till hälso- och sjukvård, psykolog och socialtjänst, vilken roll ett barn har som är brottsoffer och/eller vittne, hur "förhör" genomförs, vilka stödmekanismer som finns när barnet lämnar in ett klagomål och deltar i

⁹ Se kommitténs allmänna kommentar nr 10 (2007) om barnets rättigheter inom rättskipning för unga lagöverträdare (CRC/C/GC/10).

¹⁰ Förenta nationernas ekonomiska och sociala råd, resolution 2005/20, särskilt punkterna 8, 19 och 20. Tillgänglig på: www.un.org/ecosoc/docs/2005/Resolution%202005-20.pdf.

utredningar och domstolsförfaranden, var och när barnet ska höras, vilka skyddsåtgärder som är tillgängliga, möjlighet att få skadestånd och bestämmelser för överklagande.

iii) Barnets rätt att bli hörd vid administrativa förfaranden

65. Alla konventionsstater ska utveckla administrativa förfaranden i lagstiftning som motsvarar kraven i artikel 12 och som säkerställer barnets rätt att bli hörd och andra rättigheter som rör förfaranden, inklusive rätten att få relevanta registerutdrag, att få kallelse till förhandling, och att representeras av föräldrar eller andra personer.

66. Det är vanligare att barn deltar i administrativa förfaranden än domstolsförfaranden eftersom administrativa förfaranden är mindre formella, mer flexibla och relativt enkla att fastställa genom lagar och regler. Förfarandena måste vara barnanpassade och tillgängliga.

67. Specifika exempel på administrativa förfaranden som är relevanta för barn är till exempel mekanismer för att åtgärda disciplinfrågor i skolor (till exempel avstängning och relegering), vägran att utfärda skolbetyg och problem med resultat, disciplinära åtgärder och vägran att bevilja privilegier i ungdomshäkten, asylansökningar från ensamkommande barn och ansökningar om körkort. I dessa ska barnet ha rätt att bli hörd och åtnjuta rättigheter på ett sätt som är "förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler".

B. Rätten att bli hörd och kopplingarna till andra bestämmelser i konventionen

68. Artikel 12 är, som grundläggande princip, sammankopplad med de andra grundprinciperna i konventionen, exempelvis artikel 2 (rätten till icke-diskriminering) och artikel 6 (rätten till liv, överlevnad och utveckling), och är i synnerhet beroende av artikel 3 (i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa). Artikel 12 är också nära förbunden med artiklarna om medborgerliga fri- och rättigheter, särskilt artikel 13 (rätten till yttrandefrihet). Dessutom hänger artikel 12 samman med alla andra artiklar i konventionen, som inte kan genomföras helt om inte barnet ses som en person som har sina egna åsikter om rättigheterna i respektive artiklar och om deras genomförande.

69. Kopplingen mellan artikel 12 och artikel 5 (barnets fortlöpande utveckling och lämplig vägledning från föräldrar, se punkt 84 i denna allmänna kommentar) är särskilt relevant eftersom det är viktigt att föräldrars vägledning tar hänsyn till barnets fortlöpande utveckling.

1. Artikel 12 och 3

70. Syftet med artikel 3 är att säkerställa att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Det innebär att alla åtgärder som genomförs för ett barns räkning måste ta hänsyn till barnets bästa. Barnets bästa kan jämföras med en rättssäkerhetsgaranti som förpliktigar konventionsstaterna att i åtgärdsprocessen införa steg som säkerställer att

barnets bästa beaktas. Konventionen förpliktigar konventionsstaterna att garantera att de ansvariga för dessa åtgärder lyssnar på barnet enligt artikel 12. Detta steg är obligatoriskt.

71. Barnets bästa, som fastställs i samråd med barnet, är inte den enda faktorn som ska vägas in vid åtgärder från institutioners och myndigheters sida. Barnets bästa är dock av avgörande betydelse, precis som barnets åsikter.

72. Artikel 3 rör individuella fall men kräver också uttryckligen att det bästa för barn som grupp vägs in vid alla åtgärder som rör barn. När barnets bästa ska avgöras är konventionsstaterna således skyldiga att inte bara beakta den individuella situationen för varje barn, utan också det bästa för barn som grupp. Dessutom måste konventionsstaterna undersöka privata och offentliga institutioners, myndigheters och lagstiftande organs åtgärder. Utökandet av skyldigheten till "lagstiftande organ" visar tydligt att varje lag eller regel som påverkar barn måste vägledas av kriteriet "barnets bästa".

73. Det finns inget tvivel om att barnets bästa när det gäller en definierad grupp barn måste fastställas på samma sätt som när det bästa för individen avgörs. Om det bästa för ett stort antal barn står på spel måste ledare för institutioner, myndigheter eller statliga organ också göra det möjligt för de drabbade barnen från sådana odefinierade grupper att bli hörda och beakta deras åsikter när åtgärder planeras, även vid lagstiftningsbeslut, som direkt eller indirekt påverkar barn.

74. Det finns ingen motsättning mellan artikel 3 och 12. Dessa två grundläggande principer kompletterar varandra. Den ena fastställer målet att uppnå det bästa för barnet, och den andra innehåller metoden för att nå målet att barnet eller barnen ska bli hörda. I själva verket kan inte artikel 3 tillämpas korrekt om innehållet i artikel 12 inte respekteras. På samma sätt förstärker artikel 3 funktionaliteten i artikel 12 och betonar barns grundläggande roll vid alla beslut som rör deras liv.

2. Artikel 12, 2 och 6

75. Rätten till icke-diskriminering är en inneboende rätt som garanteras av alla människorättsinstrument, inklusive FN:s konvention om barnets rättigheter. Enligt artikel 2 i konventionen har varje barn rätt att inte bli diskriminerat vid utövande av sina rättigheter, inklusive de som anges i artikel 12. Kommittén betonar att konventionsstaterna ska vidta åtgärder för att garantera att varje barn har rätt att fritt uttrycka sina åsikter och att dessa åsikter ska beaktas på vederbörligt sätt utan diskriminering på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt. Konventionsstaterna ska åtgärda diskriminering, även mot sårbara eller marginaliserade grupper av barn, så att barn tillförsäkras rätten att bli hörd och kan delta i alla frågor som rör dem på lika villkor som alla andra barn.

76. Kommittén noterar med oro att det i vissa samhällen finns vedertagna attityder och sedvänjor som underminerar och starkt begränsar utövandet av denna rätt. Konventionsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att öka medvetenheten och utbilda

samhället om de negativa konsekvenserna av sådana attityder och sedvänjor och uppmuntra attitydförändringar för att genomföra rättigheterna i konventionen för alla barn.

77. Kommittén uppmanar konventionsstaterna att ägna särskild uppmärksamhet åt flickors rätt att bli hörda, att få stöd, att vid behov uttrycka sina åsikter och att deras åsikter tillmäts betydelse, eftersom fördomar om kön och patriarkala värderingar underminerar och starkt begränsar flickors utövande av rättigheten i artikel 12.

78. Kommittén välkomnar skyldigheten för konventionsstaterna enligt artikel 7 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning att säkerställa att barn med funktionsnedsättning erbjuds stöd för att fritt kunna uttrycka sina åsikter, och att dessa åsikter ska tillmätas betydelse.

79. I artikel 6 i FN:s konvention om barnets rättigheter erkänns att varje barn har en inneboende rätt till livet och att konventionsstaterna till det yttersta av sin förmåga ska säkerställa barnets överlevnad och utveckling. Kommittén noterar vikten av att främja möjligheter för barnets rätt att bli hörd, eftersom barns deltagande är ett verktyg för att stimulera en fullständig utveckling av barnets personlighet och fortlöpande utveckling av barnets förmågor i enlighet med artikel 6 och med målen för utbildning i artikel 29.

3. Artikel 12, 13 och 17

80. Artikel 13 om rätten till yttrandefrihet och artikel 17 om rätten till information är avgörande förutsättningar för ett effektivt utövande av rätten att bli hörd. Dessa artiklar fastställer att barn är innehavare av rättigheter, och de betonar, tillsammans med artikel 12, att barnet har rätt att utöva dessa rättigheter för egen räkning i enlighet med de egna förmågornas fortlöpande utveckling.

81. Rätten till yttrandefrihet som uttrycks i artikel 13 förväxlas ofta med artikel 12. De båda artiklarna är tätt förbundna, men de uttrycker olika rättigheter. Yttrandefrihet avser rätten att ha och uttrycka åsikter och att söka och finna information genom alla medier. Den hävdar barnets rätt att inte begränsas av konventionsstaten i sina åsikter eller hur de uttrycks. Skyldigheten som artikel 13 ålägger konventionsstaterna är därmed att avstå från inblandning när sådana åsikter uttrycks eller när det gäller tillgång till information, samtidigt som rätten till tillgång till kommunikationskanaler och offentlig dialog skyddas. Artikel 12 handlar å sin sida specifikt om rätten att uttrycka åsikter i frågor som rör barnet och barnets rätt att själv ha del i åtgärder och beslut som påverkar hans eller hennes liv. Artikel 12 innebär att konventionsstaterna är skyldiga att införa de ramverk och mekanismer i lagen som behövs för att barnet lättare ska kunna ha en aktiv del i alla åtgärder som rör barnet och vid beslutsfattande, samt att uppfylla skyldigheten att beakta åsikterna när de väl har uttryckts. Yttrandefriheten i artikel 13 kräver inte ett sådant engagemang eller sådana åtgärder från konventionsstaterna. Att skapa en miljö där barn möter respekt och kan uttrycka sina åsikter, i enlighet med artikel 12, bidrar dock också till att bygga barns förmåga att utöva sin rätt till yttrandefrihet.

82. Att i enlighet med artikel 17 förverkliga barnets rätt till information är i hög grad en förutsättning för att effektivt genomföra rätten att uttrycka åsikter. Barn behöver tillgång till information om alla frågor som rör dem, utformad så att den passar deras ålder och förmågor. Detta gäller till exempel information om deras rättigheter, alla förfaranden som påverkar dem, nationell lagstiftning, regler och strategier, lokala tjänster, samt överklaganden och klagomål. I enlighet med artikel 17 och 42 ska konventionsstaterna inkludera barns rättigheter i skolornas läroplaner.

83. Kommittén påminner också konventionsstaterna om att medier är ett viktigt verktyg både för att främja medvetenhet om barns rätt att uttrycka sina åsikter och ge möjlighet för sådana åsikter att uttryckas offentligt. Kommittén uppmanar olika medier att avsätta ytterligare resurser till att inkludera barn i utvecklingen av program och att skapa möjligheter för barn att utveckla och leda medieinitiativ om barns rättigheter.¹¹

4. Artikel 12 och 5

84. I artikel 5 i konventionen anges att konventionsstaterna ska respektera det ansvar och de rättigheter och skyldigheter som föräldrar, vårdnadshavare eller medlemmar av släkten eller gemenskapen enligt lokal sedvänja har att ge vägledning och stöd då barnet utövar de rättigheter som erkänns i konventionen. Som motvikt till sin bristande kunskap, erfarenhet och förståelse har barnet följaktligen rätt till instruktioner och vägledning. Omfattningen av dessa bestäms av den fortlöpande utvecklingen av barnets förmågor, såsom anges i artikel 5. Ju mer barnet vet, har upplevt och förstår, desto mer måste föräldern, vårdnadshavaren eller andra rättsliga företrädare för barnet omvandla vägledning och stöd till påminnelser och råd och senare till kommunikation på lika villkor. Denna omställning äger inte rum vid en given tidpunkt i barnets utveckling, utan sker gradvis i takt med att barnet uppmuntras att bidra med sina åsikter.

85. Detta krav stimuleras av artikel 12 i konventionen, som föreskriver att barnets åsikter måste beaktas när barnet är i stånd att bilda sina egna åsikter. Med andra ord: När barn förvärvar kunskaper har de rätt till ett större ansvar för att reglera frågor som rör dem.¹²

5. Artikel 12 och genomförandet av barnets rättigheter i allmänhet

86. Förutom de artiklar som diskuterats i de föregående punkterna kräver och främjar de flesta andra artiklarna i konventionen också att barn engageras i frågor som rör dem. Den genomgående samlingstermen för de olika formerna för att engagera barn är "deltagande". Grundbulten i engagerandet av barn är obestridligen artikel 12, men kravet på att planera, arbeta och utveckla i samarbete med barn är närvarande i hela konventionen.

87. Genomförandet av rättigheter spänner över en stor mängd områden som är av intresse inte bara för barnet som individ utan också för grupper av barn och för barn i allmänhet –

¹¹ Den allmänna diskussionsdagen om barn och medier (1996): www.unhchr.ch/html/menu2/6/crc/doc/days/media.pdf.

¹² Kommitténs allmänna kommentar nr 5 (2003) om allmänna åtgärder för genomförande av FN:s konvention om barnets rättigheter.

exempelvis hälsa, ekonomi, utbildning och miljö. Kommittén har därför alltid tolkat deltagande brett för att fastställa förfaranden inte bara för enskilda barn och tydligt avgränsade grupper av barn, utan också för barn som exempelvis tillhör ursprungsbefolkningar, barn med funktionsnedsättning eller barn i allmänhet. Detta är grupper som påverkas direkt eller indirekt av de sociala, ekonomiska eller kulturella levnadsvillkoren i sina samhällen.

88. Denna vida tolkning av barns deltagande återspeglas i slutdokumentet som antogs vid Förenta Nationernas generalförsamlings 27:e specialsession med namnet "A World Fit for Children" (En värld lämpad för barn). Konventionsstaterna har lovat att utveckla och genomföra program för att främja meningsfullt deltagande av barn och ungdomar vid beslutsfattande, även i familjer och skolor och på lokal och nationell nivå (punkt 32, första stycket). Kommittén har angivit följande i sin allmänna kommentar nr 5 om allmänna åtgärder för genomförande av FN:s konvention om barnets rättigheter: "Det är viktigt att regeringarna utvecklar en direkt relation med barn, inte bara ett förhållande som förmedlas genom icke-statliga organisationer eller institutioner för mänskliga rättigheter."¹³

C. Genomförandet av rätten att bli hörd i olika miljöer och situationer

89. Barnets rätt att bli hörd måste genomföras i de olika miljöer och situationer där barn växer upp, utvecklas och lär sig. I dessa miljöer och situationer finns olika uppfattningar om barn och deras roll, som kan främja eller begränsa hur barn får vara del av vardagsfrågor och avgörande beslut. Det finns olika sätt att påverka genomförandet av barnets rätt att bli hörd som konventionsstaterna kan använda för att öka barns deltagande.

1. I familjen

90. En familj där barn kan uttrycka sina åsikter fritt och bli tagna på allvar från tidigast möjliga ålder fungerar som en viktig förebild, och förbereder barnet på att utöva rätten att bli hörd i samhället i stort. Ett sådant förhållningssätt till föräldraskap främjar personlig utveckling, förbättrar familjeförhållanden och stöder barns socialisering, och har en förebyggande verkan mot alla sorters våld i hemmet och i familjen.

91. Konventionen erkänner föräldrars och andra vårdnadshavares rättigheter och ansvar att ge barnen de har i sin vård lämpliga instruktioner och vägledning (se punkt 84), men betonar att detta är till för att barnet ska kunna utöva sina rättigheter, och kräver att instruktioner och vägledning ges på ett sätt som tar hänsyn till den fortlöpande utvecklingen av barnets förmågor.

92. Konventionsstaterna ska, genom lagstiftning och strategier, uppmuntra föräldrar, vårdnadshavare och barnvårdare att lyssna på barn och beakta deras åsikter i frågor som rör dem. Föräldrar ska också uppmanas att stötta barn i utövandet av rätten att fritt

¹³ Ibid., punkt 12.

uttrycka sina åsikter, och att säkerställa att barnens åsikter beaktas på alla samhällsnivåer.

93. För att stödja utvecklingen av föräldraskap som respekterar barnets rätt att bli hörd rekommenderar kommittén att konventionsstaterna främjar föräldrautbildningar som bygger på befintliga positiva beteenden och attityder och sprider information om barns och föräldrars rättigheter som är förankrade i konventionen.

94. Sådana utbildningar bör ta upp

- ömsesidig respekt mellan föräldrar och barn
- hur barn tas med i beslutsfattande
- vad det innebär att beakta alla familjemedlemmars åsikter
- hur man förstår, främjar och respekterar den fortlöpande utvecklingen av barnets förmågor
- hur man hanterar motstridiga åsikter inom familjen

95. Dessa utbildningar måste befästa principen att flickor och pojkar har samma rätt att uttrycka sina åsikter.

96. Medier bör spela en framträdande roll i att förmedla till föräldrar att deras barns deltagande har stort värde för barnen själva, deras familjer och samhället.

2. Vid alternativt omhändertagande

97. Det måste införas mekanismer som säkerställer att barn vid alla typer av alternativt omhändertagande, även placering på institutioner, kan uttrycka sina åsikter och att de åsikterna beaktas i frågor som rör placering, reglerna för familjehem och hem för vård och boende, samt deras vardagsliv. Dessa frågor bör omfatta följande.

- Lagstiftning som alltid ger barnet rätt till information om eventuell placering, vård och/eller behandlingsplan, meningsfulla möjligheter att uttrycka sina åsikter, och att dessa åsikter beaktas i hela beslutsprocessen.
- Lagstiftning som säkerställer barnets rätt att bli hörd och att barnets åsikter beaktas vid utveckling och inrättande av barnanpassade vårdtjänster.
- Inrättande av en kompetent granskningsorganisation, som till exempel barnombudsman, kommissionär eller inspektör, som kontrollerar efterlevnad av de regler och förordningar som styr tilldelningen av vård, skydd eller behandling av barn i enlighet med skyldigheterna i artikel 3. Granskningsorganet ska ha obehindrad tillgång till institutioner där barn bor (även anstalter för unga lagöverträdare) så att de oförmedlat kan höra barnets åsikter och bekymmer, och för att granska i vilken utsträckning institutionen lyssnar till och beaktar barnets åsikter.

• Inrättande av effektiva mekanismer, till exempel ett representativt råd för barnen (både pojkar och flickor) som bor på en institution, med rätt att delta i utvecklingen av och genomförandet av institutionens policy och regler.

3. I hälso- och sjukvården

98. Förverkligandet av bestämmelserna i konventionen kräver respekt för barnets rätt att uttrycka sina åsikter och att delta i främjandet av barns hälsosamma utveckling och välbefinnande. Detta gäller både för enskilda beslut om hälso- och sjukvård och för barns deltagande i utvecklingen av hälso- och sjukvårdspolitik samt hälso- och sjukvårdstjänster.

99. Kommittén identifierar flera olika men relaterade problem som behöver övervägas när det gäller barns deltagande i åtgärder och beslut som rör den egna hälso- och sjukvården.

100. Barn, även små barn, ska tas med i beslutsfattande på ett sätt som överensstämmer med den fortlöpande utvecklingen av deras förmågor. De ska få information om föreslagen behandling, dess effekter och resultat. Denna information ska även finnas i format som passar och är tillgängliga för barn med funktionsnedsättning.

101. Konventionsstaterna behöver införa lagstiftning eller regler för att säkerställa att barn har tillgång till konfidentiell medicinsk rådgivning utan föräldrarnas tillstånd, oavsett barnets ålder, om detta behövs för barnets säkerhet eller välbefinnande. Detta kan barn behöva till exempel när de drabbas av våld eller övergrepp i hemmet, när de behöver information om reproduktiv hälsa, eller vid konflikter mellan föräldrar och barn om tillgång till hälso- och sjukvård. Rätten till rådgivning skiljer sig från rätten att ge samtycke till medicinsk behandling och ska inte ha någon åldersgräns.

102. Kommittén välkomnar att vissa länder infört en bestämd ålder då rätten till samtycke till medicinsk behandling går över till barnet, och uppmuntrar konventionsstaterna att överväga sådan lagstiftning. Barn över den åldern har alltså, efter att de rådgjort med en självständig och kompetent expert, rätt att ge sitt samtycke utan krav på någon enskild professionell bedömning av deras förmåga. När ett yngre barn kan uppvisa förmågan att uttrycka en informerad åsikt om sin behandling rekommenderar kommittén dock att konventionsstaterna säkerställer att även denna åsikt beaktas.

103. Läkare och sjukvårdsinrättningar bör ge barn tydlig och tillgänglig information om deras rättigheter när det gäller deltagande i forskning och kliniska studier inom barnmedicin. Utöver andra rättssäkerhetsgarantier måste barnen få information om forskningen så att deras informerade samtycke kan inhämtas.

104. Konventionsstaterna bör också införa åtgärder som gör det möjligt för barn att bidra med sina åsikter och erfarenheter vid planering och projektering av tjänster för deras hälsa och utveckling. Deras åsikter ska inhämtas i alla instanser inom hälso- och sjukvården, inklusive i frågor om vilka tjänster som behövs, hur och var de bäst utförs, diskrimineringshinder för tillgång till tjänster, hälso- och sjukvårdspersonalens kompetens och attityder, samt hur man främjar barns förmåga att ta större ansvar för sin egen hälsa och utveckling. Denna information kan erhållas bland annat genom feedbacksystem för

barn som använder tjänsterna eller som är med i forsknings- och samrådsprocesser, och kan förmedlas till lokala eller nationella barnråd eller barnparlament för att utveckla standarder och indikatorer för hälso- och sjukvårdstjänster som respekterar barns rättigheter.¹⁴

4. I utbildning och skola

105. Respekt för barnets rätt att bli hörd inom utbildning är grundläggande för förverkligandet av rätten till utbildning. Kommittén noterar med oro att verkligheten i många skolor och klassrum fortsätter att kännetecknas av auktoritära metoder, diskriminering, förolämpningar och våld. Sådana miljöer bidrar inte till att barn får uttrycka sina åsikter eller att deras åsikter beaktas.

106. Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna vidtar åtgärder för att skapa möjligheter för barn att uttrycka sina åsikter och för att dessa åsikter ska beaktas när det gäller följande frågor.

107. Barns aktiva roll i en läromiljö som präglas av deltagande ska främjas i alla utbildningsmiljöer, även utbildningsprogram under de tidiga åren.¹⁵ Undervisning och lärande måste ta hänsyn till barnens livsvillkor och utsikter. Av denna anledning måste utbildningsledare ta hänsyn till barns och deras föräldrars åsikter vid planering av läroplaner och skolprogram.

108. Utbildning om mänskliga rättigheter kan forma barns motivation och beteende endast när mänskliga rättigheter också praktiseras inom de institutioner där barnet lär sig, leker och lever tillsammans med andra barn och vuxna.¹⁶ Barnets rätt att bli hörd granskas kritiskt av barn i dessa institutioner, där barn kan observera om deras åsikter faktiskt beaktas så som konventionen föreskriver.

109. Utan barns deltagande går det inte att skapa ett socialt klimat i klassrummet som stimulerar det samarbete och ömsesidiga stöd som behövs för interaktivt lärande med barn i centrum. Att beakta barns åsikter är särskilt viktigt för att eliminera diskriminering, för att förebygga mobbning och för disciplinära åtgärder. Kommittén välkomnar den ökade användningen av kamratutbildning och kamratrådgivning.

110. Ett regelbundet deltagande av barn vid beslutsfattande ska uppnås bland annat genom klassråd, elevråd och representation av studenter i skolråd och skolkommittéer, där de fritt kan uttrycka sina åsikter om utveckling och genomförande av skolpolitik och

¹⁴ Kommittén hänvisar också till sin allmänna kommentar nr 3 (2003) om hiv/aids och barnets rättigheter, punkt 11 och 12, och sin allmänna kommentar nr 4 (2003) om ungdomar hälsa, punkt 6.

¹⁵ "A human rights-based approach to Education for All: A framework for the realization of children's right to education and rights within education", Unicef/Unesco (2007).

¹⁶ 16 Kommittén för barnets rättigheter, allmän kommentar nr 1 (2001) om utbildningens mål (artikel 29.1 i konventionen), (CRC/GC/2001/1).

uppförandekoder. Dessa rättigheter behöver förankras i lagstiftning i stället för att man förlitar sig på myndigheters, skolors och lärares goda vilja att genomföra dem.

111. Utanför skolan bör konventionsstaterna konsultera barn på lokal och nationell nivå om alla aspekter av utbildningspolitik, bland annat när det gäller hur den barnanpassade inriktningen av utbildningssystemet ska förstärkas, informella och informella platser för lärande som ger barn en "andra chans", skolornas läroplaner, undervisningsmetoder, skolstrukturer, standarder, budgetar och system för skydd av barn.

112. Kommittén uppmuntrar konventionsstaterna att stödja utvecklingen av självständiga elevorganisationer som kan hjälpa barn att på ett kompetent sätt utöva sitt deltagande i utbildningssystemet.

113. Vid beslut om övergång till nästa skolnivå eller val av inriktning måste barnets rätt att bli hörd garanteras, eftersom dessa beslut i hög grad påverkar barnets bästa. Sådana beslut måste vara föremål för administrativ eller rättslig prövning. Dessutom måste barnets rätt att bli hörd respekteras fullständigt i disciplinära ärenden.¹⁷ Särskilt när ett barn stängs av från undervisning eller skola måste beslutet vara föremål för rättslig granskning, eftersom det strider mot barnets rätt till utbildning.

114. Kommittén välkomnar att många länder infört barnanpassade skolprogram, som strävar efter att tillhandahålla interaktiva, omhändertagande och skyddande miljöer som präglas av deltagande, och som förbereder barn och ungdomar för aktiva roller i samhället och ansvarsfullt medborgarskap där de bor.

5. Vid lek, rekreation, idrott och kulturella aktiviteter

115. Barn behöver lek och rekreation samt fysiska och kulturella aktiviteter för sin utveckling och socialisering. Dessa ska vara utformade med hänsyn till barns önskemål och förmågor. Barn som kan uttrycka sina åsikter ska rådfrågas om lek- och rekreationsplatsers tillgänglighet och lämplighet. Mycket små barn och vissa barn med funktionsnedsättning, som inte kan delta i formella samrådsprocesser, bör ges särskilda möjligheter att uttrycka sina önskemål.

6. I arbetslivet

116. Arbetande barn som är yngre ålder än vad som är tillåtet i lagar och Internationella arbetsorganisationens (ILO) konventioner nr 138 (1973) och 182 (1999) måste höras i barnanpassade miljöer så att man kan förstå deras åsikter om situationen och deras eget bästa. De ska göras delaktiga i sökandet efter en lösning som respekterar de ekonomiska

¹⁷ Konventionsstater ska hänvisa till kommitténs allmänna kommentar nr 8 (2006) om barnets rätt till skydd mot kroppslig bestraffning och andra grymma eller förnedrande former av bestraffning, som förklarar deltagandestrategier för att undanröja kroppsstraff (CRC/C/GC/8).

och sociostrukturella begränsningar och den kulturella kontext som dessa barn arbetar inom. Barn ska också ha rätten att bli hörd när strategier utarbetas för att eliminera grundorsakerna till barnarbete, särskilt när det gäller utbildning.

117. Barn som arbetar har rätt att skyddas enligt lag mot utnyttjande, och ska få bli hörda när arbetsplatser och arbetsförhållanden utvärderas av inspektörer som undersöker genomförandet av arbetslagstiftningen. Barn, och företrädare för organisationer för barn som arbetar, om sådana finns, ska också bli hörda när lagar om arbete utformas eller när tillämpningen av lagar övervägs och utvärderas.

7. I våldssituationer

118. Konventionen fastställer barnets rätt att skyddas från alla former av våld och konventionsstaternas ansvar att säkerställa denna rätt för varje barn utan åtskillnad. Kommittén uppmuntrar konventionsstaterna att rådgöra med barn vid utveckling och genomförande av åtgärder i form av lagstiftning, strategier och utbildning för att ta itu med alla former av våld. Särskild uppmärksamhet behöver ägnas åt att säkerställa att marginaliserade och missgynnade barn, till exempel utnyttjade barn, gatubarn eller flyktingbarn, inte utestängs från samrådsprocesser som är utformade för att få åsikter om relevant lagstiftning och politiska strategier.

119. I detta sammanhang välkomnar kommittén resultaten från generalsekreterarens studie om våld mot barn och uppmanar konventionsstaterna att genomföra dess rekommendationer i sin helhet, inklusive rekommendationen att tillhandahålla utrymme för barn att uttrycka sina åsikter och att beakta dessa åsikter i alla aspekter av förebyggande, rapportering och granskning av våld mot barn.¹⁸

120. Mycket av våldet mot barn sker utan att ifrågasättas, dels eftersom barn upplever vissa former av övergrepp som accepterat beteende, dels på grund av bristen på barnanpassade rapportmekanismer. Det kan handla om att de inte har någon att rapportera till i förtroende och på ett säkert sätt om att de far illa, när det gäller exempelvis åga, könsstympling eller barnäktenskap, eller saknar en kanal för att meddela sina allmänna observationer till de som är ansvariga för att genomföra deras rättigheter. Därför kräver en verklig inkludering av barn i skyddsåtgärder att barn informeras om sin rätt att bli hörd och att växa upp utan några former av fysiskt och psykiskt våld. Konventionsstaterna ska förpliktiga alla institutioner som arbetar med barn att inrätta enkel tillgång till personer eller organisationer som barnen kan rapportera till i förtroende och på ett säkert sätt, bland annat genom hjälptelefonnummer, och tillhandahålla platser där barn kan dela med sig av sina upplevelser och åsikter om att bekämpa våld mot barn.

121. Kommittén vill också uppmärksamma konventionsstaterna på rekommendationen i generalsekreterarens studie om våld mot barn om att stödja och uppmuntra barnorganisationer och initiativ som leds av barn för att arbeta mot våld, och att ta med dessa organisationer i utarbetandet, upprättandet och utvärderingen av program och

¹⁸ Rapport från den oberoende experten för FN:s studie om våld mot barn (A/61/299).

åtgärder mot våld, så att barn får en nyckelroll i arbetet med att skydda sig själva och andra barn.

8. Vid utvecklingen av förebyggande strategier

122. Kommittén noterar att barns röster har blivit en allt starkare kraft för att förebygga kränkningar av barns rättigheter. Det finns exempel på bra metoder, som när det gäller förebyggande åtgärder mot våld i skolor, bekämpande av att barn utnyttjas genom farligt och omfattande arbete, tillhandahållande av hälso- och sjukvård och utbildning till gatubarn, samt när det gäller systemet för rättsskipning för unga lagöverträdare. Barn bör konsulteras när man formulerar lagstiftning och strategier som är relaterad till dessa och andra problemområden, och bör vara med när planer och program som är relaterade till dessa områden utformas, utvecklas och genomförs.

9. Vid invandrings- och asylförfaranden

123. Barn som kommer till ett land tillsammans med arbetssökande föräldrar eller som flyktingar är särskilt sårbara. Därför är det angeläget att barnens rätt att uttrycka sina åsikter om alla aspekter av invandrings- och asylförfaranden genomförs fullt ut. Vid migration måste barnet ges rätten att bli hörd om sina utbildningsförväntningar och sin hälsa för att kunna integreras i skola och i hälso- och sjukvård. Vid asylansökan måste barnet också ha möjlighet att framföra anledningarna till sin asylansökan.

124. Kommittén betonar att dessa barn måste få all relevant information, på sitt eget språk, om vad de är berättigade till, vilka tjänster som finns, inklusive sätt att kommunicera, och om invandrings- och asylprocessen, så att de kan göra sina röster hörda och för att deras åsikter ska beaktas i förfaranden. En företrädare eller rådgivare ska utses, utan kostnad. Barn som söker asyl kan också behöva effektiv familjespårning och information om situationen i sitt hemland för att bestämma vad som är bäst för dem. Barn som har upplevt väpnade konflikter kan behöva särskild hjälp för att kunna uttrycka sina behov. Dessutom behöver uppmärksamhet riktas på att säkerställa att statslösa barn har del i beslutsprocesser inom de territorier där de befinner sig.¹⁹

10. I krissituationer

125. Kommittén understryker att rätten i artikel 12 inte upphör i krissituationer eller i deras efterdyningar. Det finns en ökande mängd belegg för de betydande insatser som barn kan bidra med i konfliktsituationer, efter konflikter och i återuppbyggnadsprocesser efter katastrofer.²⁰ Således betonade kommittén i sin rekommendation dagen efter den

¹⁹ Jämför med kommitténs allmänna kommentar nr 6 (2005) om behandlingen av ensamkommande barn och barn som skilts från sina föräldrar (CRC/GC/2005/6).

²⁰ "The participation of children and young people in emergencies: a guide for relief agencies", Unicef, Bangkok (2007).

allmänna diskussionen 2008 att barn som drabbats av krissituationer ska uppmuntras och få möjlighet att delta i analyser av sin situation och sina framtidsutsikter. Barns deltagande hjälper dem att återta kontrollen över sitt liv, bidrar till rehabilitering, utvecklar organisationsförmågan och stärker identitetskänslan. Man måste dock vara noga med att skydda barn från att utsättas för situationer som kan vara traumatiska eller skadliga.

126. I enlighet med detta uppmuntrar kommittén konventionsstaterna att stödja mekanismer som hjälper barn, särskilt ungdomar, att ha en aktiv roll både vid återuppbyggnad efter katastrofer och vid konfliktlösning efter krigssituationer. Deras åsikter ska inhämtas vid bedömning, utformning, genomförande, granskning och utvärdering av program. Barn i flyktingläger kan till exempel uppmuntras att bidra till sin egen säkerhet och sitt eget välbefinnande genom att inrätta barnforum. Stöd behöver ges för att barn ska kunna inrätta sådana forum, så att deras verksamhet är i enlighet med barnens bästa och deras rätt till skydd mot skadliga upplevelser.

11. I nationella och internationella miljöer

127. Många av möjligheterna för barns deltagande finns på lokalsamhällsnivå. Kommittén välkomnar det växande antalet lokala ungdomsparlament, kommunala barnråd och konsultationer i enskilda fall där barn kan uttrycka sina åsikter inom beslutsprocesserna. Dessa strukturer för formellt representativt deltagande bör dock endast vara ett av många förhållningssätt till genomförandet av artikel 12 på lokal nivå, eftersom de bara låter ett mindre antal barn engagera sig i sina lokala samhällen. Konsultationstid med politiker och tjänstemän samt öppna hus och besök i skolor och förskolor innebär ytterligare möjligheter till kommunikation.

128. Barn ska få stöd och uppmuntran att bilda egna barnledda organisationer och initiativ som skapar utrymme för meningsfullt deltagande och representation. Dessutom kan barn bidra med sina perspektiv, till exempel vid utformning av skolor, lekplatser, parker, fritids- och kulturanläggningar, offentliga bibliotek, vårdinrättningar och lokala transportsystem, för att säkerställa att tjänsterna anpassas bättre. I planer för samhällsutveckling som kräver offentlig konsultation ska barns åsikter uttryckligen inkluderas.

129. Sådana möjligheter att delta har också inrättats i många länder, både på distriktsnivå, regional nivå, förbunds nivå och nationell nivå, där ungdomsparlament, råd och konferenser tillhandahåller forum där barn kan framställa sina åsikter och göra dem kända för relevanta målgrupper. Frivilligorganisationer och civila samhällsorganisationer har utvecklat tillvägagångssätt för att stödja barn, vilket skyddar insynen i representationen och motverkar riskerna för manipulering eller symboliska åtgärder.

130. Kommittén välkomnar de betydande insatser som Unicef och ickestatliga organisationer (NGO) har gjort för att öka medvetenheten om barns rätt att bli hörd och barns deltagande på alla områden i sitt liv, och uppmuntrar dem att främja barns deltagande ytterligare i alla frågor som rör barn, inklusive på gräsrotsnivå, samhällsnivå, nationell nivå och internationell nivå, samt att underlätta utbyte av goda exempel.

Nätverkande mellan barnledda organisationer bör aktivt uppmuntras för att öka möjligheterna till delad kunskap och plattformar för kollektivt opinionsarbete.

131. På internationell nivå har barns deltagande vid världstoppmötet för barn som sammankallades av generalförsamlingen 1990 och 2002 och barns roll i rapporteringsprocessen till kommittén för barnets rättigheter särskild relevans. Kommittén välkomnar att barnorganisationer och barnföreträdare lämnar skriftliga rapporter och kompletterande muntlig information när konventionsstaternas genomförande av barns rättigheter ska granskas, och uppmuntrar även frivilligorganisationer att ge barn stöd i att framföra sina åsikter till kommittén.

D. Grundläggande krav för genomförandet av barnets rätt att bli hörd

132. Kommittén uppmanar konventionsstaterna att undvika symboliska förhållningssätt, som begränsar barns möjlighet att uttrycka åsikter, eller som tillåter barn att uttrycka sina åsikter men inte tillmäter deras åsikter betydelse. Den betonar att det är oetiskt att vuxna manipulerar barn, att barn försätts i situationer där de blir tillsagda vad de får säga, eller att barn utsätts för risk för skada genom deltagande, och att allt detta inte kan ses som ett genomförande av artikel 12.

133. Om deltagande ska vara effektivt och meningsfullt måste det ses som en process, inte som en engångshändelse. Erfarenheter sedan konventionen om barnets rättigheter antogs 1989 har lett till ett brett samförstånd om de grundläggande krav som måste uppnås för effektivt, etiskt och meningsfullt genomförande av artikel 12. Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna inlemmar dessa krav i alla lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder för genomförandet av artikel 12.

134. Alla processer i vilka ett eller flera barn hörs och deltar ska vara:

a) transparenta och informativa – barn måste få fullständig, tillgänglig, mångfaldsmedveten och åldersanpassad information om sin rätt att fritt uttrycka sina åsikter och om att deras åsikter ska beaktas, samt om hur detta deltagande ska genomföras, dess omfattning, syfte och potentiella konsekvenser.

b) frivilliga – barn ska aldrig tvingas att uttrycka åsikter mot sin vilja, och de ska informeras om att de när som helst kan avstå från att delta.

c) respektfulla – barns åsikter ska behandlas med respekt, och barn ska ges möjlighet att initiera idéer och aktiviteter. Vuxna som arbetar med barn ska erkänna, respektera och bygga vidare på goda exempel på barns deltagande, till exempel barns bidrag till familjen, skolan, kulturen och arbetsmiljön. De behöver också ha förståelse för den socioekonomiska, miljömässiga och kulturella kontexten i barns liv. Personer och organisationer som arbetar för och med barn ska också respektera barns åsikter när det gäller deltagande i offentliga evenemang.

d) relevanta – de frågor i vilka barn har rätt att uttrycka sina åsikter måste ha verklig relevans i deras liv och göra det möjligt för dem att dra nytta av sina erfarenheter, kunskap

och sina färdigheter. Dessutom måste utrymme skapas för att barn ska kunna belysa och ta itu med de problem som de själva identifierar som relevanta och viktiga.

e) barnanpassade – miljöer och arbetsmetoder ska anpassas efter barns förmågor. Tillräckligt med tid och resurser ska avsättas för att säkerställa att barnen är tillräckligt förberedda och har självförtroende och möjlighet att bidra med sina åsikter. Hänsyn måste tas till att barn kommer att behöva olika grader av stöd och olika sätt att engageras i processen beroende på sin ålder och den fortlöpande utvecklingen av deras förmågor.

f) inkluderande – deltagande måste vara öppet för alla på lika villkor, undvika befintliga diskrimineringsmönster och uppmuntra till att skapa möjligheter för marginaliserade barn, samt både flickor och pojkar, att delta (se också punkt 88 ovan). Barn är inte en homogen grupp, och deltagande måste innebära lika möjligheter för alla utan diskriminering i någon form. Program måste också anpassas efter kulturella skillnader mellan barn från olika samhällsgemenskaper.

g) Understödda av utbildning – vuxna behöver beredskap, färdigheter och stöd för att kunna underlätta barns deltagande på ett effektivt sätt, för att till exempel ha färdigheter för att lyssna, arbeta tillsammans med barn och engagera barn effektivt i enlighet med den fortlöpande utvecklingen av deras förmågor. Barn kan också själva delta som utbildare och underlätta främjandet av verkligt deltagande. De behöver stärka sina färdigheter i att till exempel vara medvetna om effektivt deltagande angående sina rättigheter och utbildning i att organisera möten, samla in pengar, hantera medier, offentliga tal och opinionsbildning.

h) Säkra och riskmedvetna – i vissa situationer kan det vara riskabelt att uttrycka sina åsikter. Vuxna har ett ansvar för de barn som de arbetar med och måste vidta alla åtgärder för att minimera risken för att barn utsätts för våld, utnyttjas eller drabbas av andra negativa konsekvenser av att de deltar. Åtgärder som behövs för att tillhandahålla lämpligt skydd är bland annat att utveckla en tydlig strategi för skydd av barn, med erkännande av de särskilda risker som vissa grupper av barn utsätts för och de ytterligare hinder som står i vägen för deras hjälpsökande. Barn måste vara medvetna om sin rätt att skyddas från skada och veta vart de ska vända sig för att få hjälp om det behövs. Investeringar i att arbeta med familjer och lokalsamhällen är viktiga för att skapa förståelse för värdet och konsekvenserna av deltagande och för att minimera de risker som barn annars kan utsättas för.

i) Prägade av ansvarsskyldighet – åtagandet att göra uppföljningar och utvärderingar är nödvändigt. Till exempel ska barn vid all forskning eller konsultation informeras om hur deras åsikter har tolkats och använts och, vid behov, ges möjlighet att ifrågasätta och påverka analysen av resultaten. Barn har också rätt att få tydlig feedback om hur deras deltagande har påverkat resultaten. När det är lämpligt bör barn ges möjlighet att delta i uppföljning. Granskningar och utvärderingar av barns deltagande måste när det är möjligt genomföras tillsammans med barnen.

E. Slutsatser

135. Att investera i genomförandet av barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet, och att barnets åsikter beaktas, är enligt konventionen en tydlig och direkt juridisk skyldighet för konventionsstaterna. Det är en rättighet som innehas av alla barn, utan åtskillnad. Att skapa meningsfulla möjligheter för genomförandet av artikel 12 kräver en nedmontering av de rättsliga, politiska, ekonomiska och kulturella hinder som för närvarande står i vägen för att barn ska bli hörda och för deras deltagande i alla frågor som rör dem. Det krävs beredskap för att ifrågasätta antaganden om barns förmåga och för att uppmuntra en utveckling av miljöer där barn kan utveckla och uppvisa denna förmåga. Det krävs också ett åtagande för att se till att det finns resurser och utbildning.

136. Att uppfylla dessa skyldigheter kommer att vara en utmaning för konventionsstaterna, men det är ett mål som går att uppnå om strategierna i denna allmänna kommentar genomförs systematiskt och en kultur skapas som bygger på respekt för barn och deras åsikter. ***